

YUNUS EMRE'NİN İÇ BENİNE DİNİ VE PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR ¹

Prof. Dr. Kerim YAVUZ

İnsanı tanımak ve anlamak, dün olduğu gibi bugün de insanlığın çok ciddi bir problemi olarak halâ tazeliğini korumaktadır. Hele onu bir san'at eseri vasıtasıyla tanımaya ve anlamaya girişmek, konuyu biraz daha güçleştirmektedir. Çünkü burada edebî bir eserin sahibinin iç dünyasını ne derece dışarıya yansıttığı sorusu, önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun tartışmasını bir tarafa bırakarak diyebiliriz ki, edebî bir eser, edibinin iç dünyasını, şahsiyetini, hayat anlayışı ve dünya görüşünü, döneminin sosyal, kültürel, politik, dinî ve ahlâkî anlayışını, çeşitli gelişme ve değişmelerinin anlaşılmasına büyük ölçüde yardımcı olan önemli bir belge niteliği taşımaktadır.

Buradan hareketle biz Yunus Emre'ye önce bir fert ve bir şahsiyet olarak bakmak zorundayız. O, herşeyden önce bedenî ve ruhu ile birlikte bir bütünlük arz eder. Bu bakımdan Yunus'un bedenî ve ruhi birlik ve bütünlüğünü birbirinden ayırmamız mümkün değildir. Çünkü bunlar hayat boyu birbirinden ayrılmamak ve birbirini ömür boyu kabullenmek üzere birleşmişlerdir. Yunus bu bütünlüğü "*ete kemtge büründüm, Yunus diye göründüm*" ifadesiyle özetlemektedir. Böylece canlı olmak için beden ruha, ruh da kendini göstermek için bedene ihtiyaç duymuş ve her ikisi birlikte bütünlüşmüşlerdir. Burada ruh, daracık bir kalıp içinde, sınırsız bir genişlik ve zenginlikle kendini duyurabilen bir güce sahiptir. Bu gücün aynı zamanda insanın içinde itici ve yönlendirici bir özelliği vardır.

Yunus birlik ve bütünlük içindeki bu ikiliği, yine birliğe sadık kalarak, sadece "*ben*" kavramıyla, yani "*Bir ben var, bende benden içeri*" ifadesiyle dile getirmiştir. Ondan bu beden ve ruh ikilisini "*dış ben*" ve "*iç ben*" olarak nitelendirmek mümkündür.

Biz burada Yunus'un şîirlerini esas alarak daha çok onun iç benine yaklaşıma çalışacağız.

¹ Bu yazı Atatürk Üniversitesi'nce düzenlenen "Yunus Emre Sempozyumu"nda verilen bir tebliğden oluşmaktadır.

Esasen Yunus'un şiirlerinin içine girdiğimizde, ilk bakışta, kendimizi ifadelerle örülmüş, engin bir âlem içinde buluruz. Burada, Yunus'un duygularını, düşüncelerini, arzularını, beklentilerini, şikayetlerini, acılarını, kısaca binbir ihtiyaç ve tutkunun, haz ve elemnin, türlü kabıplara dökülmüş ve türlü karışımlardan oluşmuş, manâ dolu ifadelerini ve onlardan beslenen canlı sahnelerini görürüz. Bunların içinde onun dinî inanç, duygu, düşünce, tasavvur, arzu ve ihtiyaçları çok etkili bir şekilde duyulmaktadır. Şu halde sözünü ettiğimiz âlem içinde onun inancını bunlardan ayırmak mümkün değildir.

Aslında biz şiirlerinde çizildiğini gördüğümüz bu âlemde, Yunus'un tatmin edilmiş veya edilmemiş, fakat tatmin edilmesini istediği arzularının, ya da çok çeşitli ruh hallerinin ifade edilmesine şahit oluyoruz. Yunus şiirlerinde ifadelerle örülen bu âlemi, kendi isteği ile inşa ettiğine göre, aynı zamanda buna, kendi iç dünyasının bir ölçüde dışarıya yansımaları olarak bakabiliriz. Çünkü Yunus oradaki duygu, düşünce, tasavvur, inanç, beklenti ve başka ruhi halleri tesadüfen bulmamıştır. Esasen, şiirlerinde dile gelen dünyanın mimarı bizzat kendisidir. Bundan dolayı onu öncelikle, kendi iç benine dayanarak, kendi duyuş, düşünüş ve beklentilerini görmüş ve inşa etmiştir. Bu bakımdan onun dünyasını ve şahsiyet yapısını eserinden ayırmak mümkün değildir.

Öte yandan Yunus Emre'nin şiirlerinde gördüğümüz şahsiyetini meydana getiren tesirlerin, çok yönlü olması doğaldır. Bunların Yunus'u çeşitli değişmelere uğratmış olması da tabiidir. Burada önemli olan, birçok gelişim dönemlerinden geçerek oluşan Yunus'un gerçek şahsiyetinin ne olduğu konusudur.

Bilindiği gibi, şimdiye kadar Yunus Emre üzerinde çok şeyler söylenmiş ve yazılmıştır. Bununla birlikte, yine de onun tarihi şahsiyetinin gerçekten eksiksiz olarak ortaya çıkarıldığını söylemek oldukça güçtür. Çünkü bu konuda yapacağımız basit bir tesbite dayanarak, önümüzde genel çizgiler içinde üç ayrı Yunus Emre'den söz edebiliriz: Bunlar;

- 1) Halkın içinde menkıbelerle yaşayan Yunus,
- 2) Araştırmacılar arasında yaşayan Yunus,
- 3) Tarihi şahsiyeti içinde yaşamış olan gerçek Yunus'tur.

Gördüğümüz kadarıyla bu Yunus'ların birleştirilerek gerçek Yunus haline getirildiğini ya da tarihi tesbitlerle çizilmiş gerçek şahsiyetinin ve eserinin kesin olarak ortaya çıkarıldığını söylemek oldukça güçtür. Meselâ dün Yunus Emre'ye ait olduğunu sandığımız şiirlerin bazıları, bugün onun değildir, denebilmektedir. Burada, Yunus'un şiirlerine sonradan bazı karışmaların olduğuna inananların yanında, şiirlerinden kaybolanların olabileceğini kabul edenler de vardır. Yunus'un gerçek tarihi kişiliği bütün dönemleri ve ayrıntılarıyla birlikte tesbit edilmediği sürece, onun hakkında söylenenlerin hepsine kesin gözü ile bakmak mümkün olamayacaktır.

Halbuki bilimsel bir araştırmanın ilk şartı, bu konuda kullanılacak materyalin ilmi güvenilirlik ve geçerlilik ölçüsüne sahip olmasıdır. Bunu gerçekleştirmeden yapılacak tasvirler, analizler, terkipler ve tesbitler bilimsel sonuçları olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bundan dolayı önce Yunus'un tarihi şahsiyetini ve eserlerini aslına en uygun olabilecek derecede ve ayrıntılarına incek şekilde ortaya koymamız gerekir. Aksi halde her zaman muhtemel bazı ciddi bilimsel hatalarla karşı karşıya kalmamız mümkündür.

Sonra, bildiğimiz kadarıyla Yunus Emre Anadolu'da en çok mezarı olan bir şairimizdir. Onun mezarının Anadolu'nun şurasında ya da burasında olmasının bize göre psikolojik bir değeri vardır. Bu da Anadolu'da yaşayan insanların Yunus'u gönülden sevmiş ve yaşadıkları yerlerde hem gönüllerinde hem de topraklarında ona bir yer ayırmış olmalarıdır. Böylece onlar Yunus ile birlikte olmak ve onunla birlikte yaşamak istemişlerdir. Bu bakımdan Anadolumuz Yunus sevgisiyle sanki yunuslaşmış gibidir. Böyle olunca da Yunus'un Eskişehirli, Konyalı, Bursalı, Manısalı, Erzurumlu, Afyonlu (Sandıklı), Ispartalı (Keçiözü) ya da Anadolu'nun bir başka yöresinden olması önemli değildir. Burada önemli olan, müslüman Anadolu halkının gönülünde beslediği sevgiyle Yunus'u bağrına basmış olmasıdır. Çünkü onun eseri, yalnızca kendi iç beninin ifade edilmesi veya kendi iç dünyasının dışa yansıtılması değil, aynı zamanda onun kendisiyle birlikte Anadolu halkının iç dünyasına da tercüman olacak nitelikte olmasıdır.

Yunus her şeyden önce, devrinin ve çevresinin insanıdır. O İslâmî bir kültür ve toplum içinde doğup yetiştiği için genelde çevrenin kültürel ve sosyal havasını, dilini, dinini, ahlâkını, hayat ve dünya

anlayışını, gelenek ve göreneklerini, duygu ve düşüncelerini iyice teneffüs etmiştir. Hatta dendiğine göre o, böyle bir gelişme içerisinde döneminin ve çevresinin kötümser havasından bile kendini koruyamamış ve hatta Yunus önce bu havadan ürkmüş ve zaman zaman kötümserliğe kapılmıştır. Çevresinden topladığı bilgi ve tecrübelerin kendisini doyurmadığını hissedince, içinde bulunduğu havadan uzaklaşmak üzere derviş olmaya karar vererek Taptuk Emre'nin dergahına girmiş, Allah'a sığınarak sükûn ve huzuru orada bulacağına inanmıştır.

Yunus Emre henüz olgunluk seviyesine ulaşmadan, başlangıçta kendisini hem dış hem de iç dünyaya açık tutmuş, sürekli topladığı hayati bilgiler ve tecrübelerle hem dış dünyasını, hem de iç dünyasını yakından tanımış ve böylece yaradılış gayesi içinde kendi yerini ve hedefini belirlemeğe yönelmiştir. Bu, zamanla içinde yaşadığı dönemin kendi çevresine hakim olan manevi havasının şartları ve imkanları ölçüsünde ve dünyaya gelirken beraberinde getirdiği, yani yaradılışındaki ruhi istidat ve kabileyetlerin tedricen işlenmesi ve gelişmesiyle giderek olgunlaşmış ve belirgin özellikler halinde kendini göstermiştir.

Bunun yanında o, henüz olgunlaşma yolunda ilerlerken, kendi iç dünyasına yöneldiği sıralarda zaman zaman bir yandan ben kimim, neyim, dünyaya gelişimin sebebi nedir, ne oldum, ne olmam ve ne yapmam lazımdır, diye sorarak, yaradılışının sırrını çözmeye çalışırken, bir yandan da kulu olduğu Allah'ın kim ve ne olduğunu sormuş ve arayışlarının asıl manâlarına nüfuz ettikçe, iç benini, bütün zenginliği ve enginliği içinde derinden hissetmiştir. O pek çok âlemi içine sığdırabilecek genişlikteki gönül âleminde dolaşırken, neticede Yunus, kendini gerçekten bilen insanın Rabbini bileceğine ve O'nu bulacağına inanmış ve sonunda gönül rahatlığı içinde;

"Nitekim ben beni bildim. Yakın bil kim Hakk'ı buldum,

Korkum anı buluncaydı; şimdi korkudan kurtuldum",
diyebilmektedir.

Şu halde Yunus artık kendinin kendi olduğunu anlamış, sınırlarını tanımış, yerini ve hedefini belirlemiştir. Bütün bunların desteği ile Yunus'taki iç oluşma, her geçen gün biraz daha hızlanarak gelişmiş ve neticede iç oluşma ve olgunlaşma onun iç dünyasında yeni âlemlere, oradan da sınır tanımayan ilâhî âleme doğru

açılmasına sebep olmuştur. Böylece Yunus, ezeli ve ebedi bir varlık olan Allah'a gönül vermiş, O'na büyük bir aşkla bağlanmıştır. Zamanla bu bağlanış ve teslimiyet çok zengin bir iç yaşayışa dönüşmüştür. İşte Yunus, şîrlerinde bunu hem duymuş, hem duyurmuş, hem düşünmüş, hem de düşündürmüştür. O hem yaşamış hem de yaşanmasında örnek olmuş, hem pişmiş hem de pişmeğe vesile olmuştur. Çünkü onun şîrleri insan ile hayat arasında samimi bir bağ kurduğundan, kendisinin içinde duyduğunu, düşündüğünü, istediğini veya beklediğini, başkası da yaşamış, duymuş, düşünmüş, istemiş ve beklemiştir. Burada Yunus sanki bize başkalarının dilini kullanıyormuş ve gönüllerini birleştiriyormuş gibi gelir.

Bilindiği gibi Yunus'un şîrlerinde din ve dini inançla ilgili yaşanmış, duyulmuş, tasavvur ve idealize edilmiş duygu ve düşüncelerin zengin belgelerle karşılaşırız. O bu şîrlerinde duygu ve düşüncelerini öreerek, sık sık dinden, imandan, İslâm'dan, İslâmın iman ve ibadet esaslarından, insanın kendisinden yapması ya da yapmaması hususunda beklenen emir ve yasaklardan, kutsal kitaplardan, peygamberlerden, onların hayatlarından, fiillerinden, özellikle Hz. Muhammed'in hayatından, Kur'an'dan, âyetlerden ve hadislerden söz etmektedir. Yine Yunus İslâm inancına uygun olarak sık sık meleklerden, onların görevlerinden, ölümden, öldükten sonra dirilmekten, ölümlle ilgili çeşitli tavsiyelerden, ahiret hayatından, dünyada yapılan iyilik ve kötülüklerin değerlendirilmesinden, sevap ve günahattan, mükâfat ve cezadan, farz ve sünnetten İslâm büyüklerinden, önemli dini gecelerden, şeriat, tarikat, ma'rifet ve hakikatten, kısaca İslâmı ve ahlâkı ilgilendiren pek çok konulardan, dinî ve ahlâkî yaşayışın çeşitli görüntülerinden çeşitli vesilelerle söz etmektedir.

Yunus burada bir yandan bütün bunlarla tasavvufî bir atmosfer içinde yaptığı telkinleriyle insanı dinî ve ahlâkî hayata doğru yönlendirmeğe çalışırken, bir yandan da İslâma karşı kendi tutumunu açıkça belli etmektedir. Yine bütün bunlar bize Yunus'un iç dünyasını tanıma ve anlama imkânı verecek güçte ve zenginliktedir. O, bütün bunlarla ilgili duygu ve düşüncelerinin ilhamını, başta Kur'an'dan, hadîsten, İslâm'dan ve tasavvufî hayattan almaktadır.

Yunus ilk bakışta kendi iç dünyası içinde inanmış bir kimsedir.

olarak Allah'ı gönülden kabul ve tasdik etmiş, büyük bir bağlılık ve teslimiyetle ilâhî âleme açılarak bütün samimiyetle O'nun hizmetine girmiştir. Artık o, Rabbinden gelecek talepleri kabullenmek ve O'nun dediğini yapmak üzere ruhen hazır vaziyette beklemektedir.

Yunus'un Allah'a olan inancı, öyle kuru, basit, manâsız ve değersiz bir iman değildir. Zira onun şifirlerinde Allah inancı ruhunun derinliklerine iyice kök salmış bir inançtır. Bu, onun ruhunda derinden duyulup yaşandığı için, vazgeçilmez bir değere sahiptir. Öyle ki Yunus ruhundaki ihtiyaçlarını, arzularını, ümitlerini, dileklerini, ideallerini, haz ve elemelerini, sevgi ve korkularını, şikayet ve itirazlarını, yani bütün hallerini dile getirirken, şuna veya buna teşebbüs ederken, onların hiç birisini inancından ayırmamıştır. O bunlara yaklaşırken, Allah ile yaklaşmış, ulaşmak istediklerine yine Allah ile ulaşmak istemiştir. Karşılaştığı problemlere bir çözüm ararken yine o Allah ile aramış ve O'nunla bulmaya çalışmıştır. Şu halde Yunus bütün bunları Allah inancı ile duymuş, O'nunla düşünmüş, onunla çözmeye çalışmış ve beklediklerini yine hep O'nunla beklemiştir. Çünkü Yunus onların ancak Allah ile gerçekleşebileceğine gönülden inanmış bir kimsedir. Zira, onun hayatına ve dünyasına yön veren yalnız Allah'tır. Bu inanç olmadan Yunus'u düşünmek mümkün değildir. Görüldüğü üzere onun hayatının akışı içerisinde dini inancı, yani imanın tayin edici ve itici bir gücü vardır. Özellikle dini duygular Yunus'un hayatında vazgeçilmez bir değere sahiptir. çünkü O aczini, O'na sığınmakla giderebileceğine, O'nunla güçlenebileceğine inanmıştır. Zira ona göre bütün çaresizliklere çare bulan yalnız Allah'tır.

Esasen Yunus'a göre imanın sadece dil ile ifade edilmesi yeterli değildir. İman, önce gönüle yerleşir orada uyanır; sonra orada gelişmeğe başlar. Çünkü gönül Allah'ın tecelli ettiği, yani ilâhî sırların çözüldüğü ve duyulduğu bir yerdir. Şu halde Allah'a iman gönülde duyulur ve orada yaşanır. Onun için Allah insanın dışında değil, içindedir. Bu bakımdan Yunus, insanı devamlı kendi içine dönmeğe, Allah'ı kendi içinde aramaya ve orada bulup yaşamaya çağırır². Öyle ise iman yalnız kalbde hissedilir. Ancak bu ifadeler halinde dudaktan dökülerek kendini gösterir. İmandaki eksiklik, iman kendisinde değil, insanın kendisindedir. İman gönlün tasdikî ile bütünleşmeli ve sağlamlaşmalıdır. Esasen insanın imanını sağlam kuşanması gerekir. çünkü o, gönüle yerleşince, orada kesinlikle

² "Hakk'ı arar isen kalbinde ara; Kudüs'te, Mekke'de Hac'da değil."

şüphe tohumları barınamaz. İkrar ve tasdikin birleşerek gönülde bütünleşmesi, insanı birliğe ve bütünlüğe götürür. Burada Yunus insanı inanç yönünden samimiyetle birlik inancına davet eder³. O, mutlak anlamda insanın inançsız olabileceğini kabul etmez. Yunus kendilerini küfür yolunda sananlara bile, inanan insan gözüyle bakar. Ayrıca, onlara imanlarını yaralamamalarını söyler. Çünkü her insanın gönlünde az da olsa Allah sevgisi vardır. Fakat bazıları içlerindeki bu sevgiden habersizdirler. Asıl iman sevgiyle olur. Onu candan sevmeyen kişinin imanı kuru, cansız ya da taş olmaya mahkumdur. Ne yazık ki insanların çoğunun sever gibi göründükleri din ve imanı aşkdan mahrumdur. Dinin ve imanın gönülde aşkla duyulması ve yaşanması gerekir. Orada samimiyetle duyulmayan ve yaşanmayan imanın değeri yoktur. Yunus aşkın karışmadığı dine imana ihtiyaç olmadığını söylemektedir.

Görüldüğü üzere Yunus burada görünüşe dayanan, ama gönülde aşkla beslenmeyen veya kaynaklanmayan dindarlığa değer vermemektedir. Ona göre insan dindar görünmeğe değil, dindar olmaya ve dini yaşamaya değer vermelidir. Çünkü Yunus'a göre asıl olan, dinin ve imanın içte aşkla yaşanmasıdır. Böyle olduğu takdirde din ile iman insanların iki önemli yoldaşı olur. Allah din ile imanı insanları koruması için vermiştir. Onların ikisi de insanı terbiye ederek, onu kötü ve zararlı duygulardan ve düşüncelerden temizler. Böylece insanı doğru ve sağlıklı yola iletir. Sonra, ahiret hayatında insana sadece Kur'an ile iman yoldaş olacaktır. Netice itibarıyla iman sahibi olan kimse ahirette kurtuluşa erenlerden olacak ve böylece o, orada önüne çıkacak engelleri kolayca aşabilecektir.

Esasen ezelde (levh-i mahfuz) insanoglunun Allah'ı kendisine Rab olarak kabul ve tasdik ettiğini ve onun buna, yani ezelde bildirilene ve kabul edilene ne derece sadık kaldığını ve dolayısıyla dinine ve imanına ne derece sahip çıktığını, kendinde mevcut olan ruhi güçleri, ne derece harekete geçirip geliştirdiğini ve kendisinden beklenenleri ne derece yerine getirip getirmediğini göstermek için gelmiştir. Bu bakımdan o, önce imanını korumak ve onun rehberliğinde gitmekle görevlidir. Önce insanın onu koruması gerekir ki o da kendisini koruyabilsin.

Çevresinin islami eğitimi ve yaşayışı içinde yetişen, ve onu hem

³ "Elestü bi rabbiküm, Haktan nida gelince, müminler belğ ittiler İkrarını"

duymuş ve yaşamış olan Yunus, Allah'ın kendisinden beklediği ve beklemediği taleplerin şuurundadır. O bu hususta; "Müslüman kişi şart nedir bilse gerek; Tanrı'nın buyruğunu tutup beş vakit namaz kılrsa gerek" ⁴, demektir. Görüldüğü üzere Yunus kendisini Rabbine vermiş, Tanrı'nın taleplerine uygun olarak hareket eden ve başkalarının da hak yolunda sadakat göstermesini istemektedir. İşte o, böyle bir dini inanç ve hayat anlayışından hareketle, bize öyle geliyor ki onun zamanla olgunlaştırdığı tasavvufi hayatı böyle bir dini anlayış ve yaşayışa dayanmakta ve temelde ondan kaynaklanıp beslenmektedir. Böylece o her ikisini birbiri içinde eriterek bütünleştirmektedir.

Aslında Yunus'a göre insanın Allah'ın emirlerini yerine getirmesi gerekir. Çünkü din insan ruhu için gereklidir. İnsan onsuz olamaz. Burada önemli olan, cümle âlemin din ile imanı isterken bunları gönülden gelen bir samimiyetle istemeleridir. Aksi halde insan dinini terkederse küfür yolunu seçmiş olur ki bu ona kurtuluş yolunun kapanması demektir.

Hepimizin bildiği gibi Yunus'un yolu, kendi içinden gelen bir istekle seçtiği hak ve hakikat yoludur. Başka bir deyişle onun yolu, sadece Allah'a kavuşma yoludur. Bu yol dinin, emir ve yasaklarının dış manaları yanında gerçek anlamda sırlarının çözülmesini ve Allah'ın kulundan beklediği emirlerin dış yüzünden iç yüzüne yani asıl manalarına nüfuz edilmesini esas alan bir hareket tarzıdır. Buna dıştan içe doğru tedricen, fakat sürekli gelişen bir derinleşme süreci denebileceği gibi, aşağıdan yukarıya doğru tedricen yükselen ve neticede kemal derecesine ulaşmayı kendine hedef edinen bir süreç olarak da bakılabilir⁵. Böyle bir gelişme sürecinde Yunus, bütün varlığı ile Allah'a yönelmiş vaziyettedir. Artık o dünyevi huzursuzluklardan, çalkalanmalar ve gayesizliklerden uzaklaşmış, ilâhî alemi kendine hedef edinerek gönülünde dini ve ahlaki birliği bir iç harmoniye dönüştürerek kendini Allah'a teslim etmiştir.

Şu bir gerçektir ki, Yunus Emre herşeyden önce Allah'a ve O'nun elçisi Hz.Muhammed'e gönülden inanmış ve bağlanmıştır. Kendisini Allah'ın iradesine terkederek O'na bütün varlığı ile teslim

⁴ Yunus buna ilâve olarak "Kim müslüman ve beş vakit namaz kılmazsa, bilsin ki müslüman olmayanın yeri cehennem olsa gerek demektir.

⁵ Bu Yunus'un, kendi ifadesiyle "şariat tarıkata, tarikat marifete, o da hakikata yükselcek ve kemal derecesine ulaşacaktır.

olmuştur. Hz.Peygamberi, Allah'a en kısa yoldan onun vasıtasıyla ulaşılacağına inandığı için sevmiştir. Nitekim Yunus Allah'a dua ettiği bir sırada içten gelerek;

"Yunus gibi düşküne, Aklı gitmiş şaşkına,

Dost Muhammed aşkına, Bizt mahrum eylemel" diye niyazda bulunmuştur.

Şu halde önce Kur'an ve Hz.Peygamberin, sonra mürşidinin rehberliği altında Yunus, gerçek Yunus olma yolunda hızla ilerleyerek gittikçe "hamlıktan" uzaklaşmış ve neticede kendini ilâhi aşkın dalgalandığı ve coşup taşıdığı aşk deryasına bırakarak orada pişmeğe ve piştikçe de olgunlaşmaya koyulmuştur. Yunus artık içinde iyice uyanan, hatta yanan aşk ateşinden çok memnundur. O ilâhi aşk içinde öyle sıcacık yaşamaktadır ki sanki o onunla hayat bulmaktadır. Artık O ne derse, o olmaktadır. Allah'ın istediği, kendi istediğidir. Yunus bütün gönlünü saran iman ateşini, kendini kendinden alan aşk ateşiyle körükleyerek yükselmiş, yüzyılların akışı içinde kendini tanıyanların gönlünde taht kurmuş, kendi ateşiyle sadece kendini ateşlememiş, aynı zamanda o, başkalarını da yüzyıllardır ateşleyebilmiştir. Yunus Allah'a olan aşkı o kadar ileri götürmek istemiştir ki kendisiyle Allah arasındaki benliği ortadan kaldırmak suretiyle Mevlâ'sının huzuruna benzsiz çıkmayı arzulamış ve Mevlâ'sına Mevlâ ile bakmak ve böylece sevgilinin varlığında hiçliğini göstermek istemiştir. Onun için Rabbine içten gelerek, *"Ben senin hazretine benzsiz varayım Mevlâ!". "...Senti ile bakayım, seni göreyim Mevlâ!"* demekten hiç çekinmemiştir. Böylece O yıllarca sevgilinin aşkını büyük bir zevkle terennüm etmiştir. Çünkü sevdiğini kendi içinde ve dışında bulmuş O da daima onunla beraber olmuştur. Yunus nereye veya neye baksa, orada hep Allah'ı duyuyor ve yine hep O'nu O'nunla yaşıyordu. O bunu yaşadıkça da her zaman "elhamdü lillâh" diyerek karşılık veriyordu. Çünkü aşk şerbetini içiren, gönlünü aşkla dolduran, kullarının aşkını pınarlar gibi akıtan, onları nehirler gibi asıl hedefine ulaştıran, aşk denizine kavuştuğunda onları deniz yapan ve aslına götüren ve orada kabına sığmayacak şekilde dolup taşıran O idi. İşte ilâhi aşkla dolup taşıdığı bir sırada Yunus aşk denizinde kendini kendinden alıp götüren Rabbine böyle bir ruh hali içinde şükrediyor ve sonunda O'na dönüşünü şöyle tasvir ediyor :

*Haktan gelen şerbeti, içdük el-hamdü lillâh
Şol kudret denizini, geçtük el-hamdü lillâh
Derildük pınar olduk, irkildük umak olduk
Aktuk denize dolduk, taşduk el-hamdü lillâh*

*"Yurus Emrem kâmil oldu imarım
Hazret-i Hakk'a vasıl oldu cânım
Lâ mekan şehridir şimdi mekânım
Bekâ billah oldum el-hamdü lillâh".*